Vélemény

„a tudományos kutatóhálózattal kapcsolatos egyes törvények módosításáról” szóló 2026. évi törvénytervezetről

Készítette:
Második Reformkor Párt
Innovációs és Felsőoktatási
Munkacsoport
2026. 11. 17.

1. Vezetői összefoglaló

Jelen szakmai összefoglaló a tudományos kutatóhálózat 2026-os átalakításáról szóló törvénytervezetre reflektál, egészen pontosan az „a tudományos kutatóhálózattal kapcsolatos egyes törvények módosításáról” szóló 2026. évi ... törvény tervezetének 2026.11.18-i állapotára.

Véleményünk szerint a tervezet bár jó célt szolgál és támogatjuk az MTA méltóságának helyreállítását, azonban a javaslatot elhamarkodottnak tartjuk, mivel az időben megelőzi a fontosabb problémák kezelését:

- a KFI-ökoszisztéma teljes átgondolását,
- a kutatói életpályamodell rendezését.

így a javaslat kutató közösségben újabb létbizonytalanságot ébreszthet és ezért ellenállást válthat ki.

A javaslat emellett részben fenntartja az MTA KH-ban a kormányzati befolyást (ebben a tekintetben a normaszöveg önmagával ellentmondásban is van), hiszen a Vezetőtestületben a minisztériumi delegáltak szavazati jogot kapnak – ennek törlését javasoljuk.

Emellett álláspontunk szerint indokolt az MTA KH pénzügyi vétójogának átmeneti fenntartása, a pályázati bírálók szakmai minősítésének rögzítése és a Tudományos Tanácsadó Testület juttatásainak maximalizálása is.

A fentiek mellett a jelen dokumentum pontosító jellegű javaslatokat is tesz a normaszöveg egyes bekezdéseivel kapcsolatban.

2. Előzmények

A rendszerváltás után, az 1990-es évektől a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) szervezeti felépítése és feladatai érdemben nem változtak. Ezzel párhuzamosan a hazai KFI-struktúra – egyéb állami vagy magánszereplők önálló, vagy közös munkájával – több-kevesebb sikerrel igyekezett felzárkózni a hasonló, nyugati intézmények színvonalához – de a teljes struktúra a párhuzamosságok, valamint a fennmaradó személyi összefüggések miatt alapvetően alacsony hatékonyságú maradt. Ez magas egyéni tudományos teljesítmény mellett összességében alacsony hatékonyságot ért el, ami az egyik fő okává vált a hazai kutatók elvándorlásának. Az MTA, így a magyar kutatói hálózat szerkezetének megváltoztatása ezért idővel elkerülhetetlenné vált.

A „kutatás, fejlesztés és innovációs rendszer intézményrendszerének és finanszírozásának átalakításához szükséges egyes törvények módosításáról” szóló 2019. évi LXVIII. törvényt dr. Palkovics László, Innovációs és Technológiai Miniszter nyújtotta be 2019. június 4-én, ami jogszabály a fenti célt szolgálta, azonban annak kialakítása az érintetti kör érdemi bevonása és konszenzusa nélkül, szűk személyi kör döntései mellett készült el. A javaslat az érintett tématerületet figyelembe véve nagy társadalmi visszhangot váltott ki, az alapvetően szakmai tárgyú jogszabály erős politikai vetületet kapott.

A jogszabály kihirdetését követően az addig szervezetileg a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) alá tartozó kutatóintézetek egy új, önálló szervezeti és irányítási struktúrával rendelkező szervezetben, a mai HUN-REN jogelődjeként működő Eötvös Loránd Kutatási Hálózatban kaptak helyet. Ezt követően 2025-ben egy átalakítás következtében a Bölcsészettudományi Kutatóközpont (törvényi szintű megalapozás után, az „egyes kutatóközpontoknak az Eötvös Loránd Tudományegyetem által történő működtetéséhez szükséges intézkedésekről” szóló 1223/2025. (VI. 24.) Korm. határozatával) átkerült az Eötvös Loránd Tudományegyetem irányítása alá.

Ennek az állapotnak a megszüntetését, valamint a korábbi szervezeti status quo visszaállítását célozza „a tudományos kutatóhálózattal kapcsolatos egyes törvények módosításáról” szóló 2026. évi törvénytervezet (a továbbiakban: Törvénytervezet), amelyet a Kormány 2026. 11. 21-én bocsátott társadalmi egyeztetésre.

3. Általános vélemény

A későbbiek tárgyalása során fontos alapvetésként kezelni, hogy a magyar tudomány szervezeti rendszere a legfontosabb közügyek közé tartozik. Ez indokolja a szűk szakmai közösségen kívüli társadalmi konszenzus kialakítását – amivel nincs összhangban, hogy a Törvénytervezet jogszabály által meghatározott társadalmi egyeztetési határideje nem haladja meg a vonatkozó jogszabályokban előírt kötelező minimumot (8 nap), a bevont érintettek köre pedig nem terjedt ki az MTA köztestületére sem. Tekintettel arra, hogy sürgető külső körülmény (politikai nyomás, kommunikációs kényszer, lejáró EU-s határidők) nem látszik, indokolt lett volna az egyeztetési időszak jelentős meghosszabbítása, vagy a koncepció mélyebb kialakítása – akár az új szervezet működési modelljének és új Alapszabályának nyilvánossá tételével együtt. Tehát bár a két közvetlenül érintett szervezet vezetői köre (MTA, HUN-REN), valamint a minisztérium előzetesen bevonásra került, egy ilyen súlyú közügyet érintő jogszabály hatásainak részletes felmérésére a rendelkezésre álló határidő rendkívül szűknek számít.

A Törvénytervezet ezzel együtt alapvetően jó célt szolgál: az MTA 2019-es méltatlan átalakítása és az azt követő állapot bár bizonyos szempontból elkerülhetetlen volt, társadalmi és szakmai konszenzus hiányában nem a magyar tudomány érdekeit szolgálta. A Törvénytervezet ezt az állapotot igyekszik visszaállítani, azonban éppen a Fidesz-kormány által hibát követi el: széleskörű társadalmi és szakmai egyeztetés nélkül eszközöl szervezeti átalakításokat.

Mivel pedig a szervezeti felépítés mindig egy stratégiát kell hogy kövessen – nem pedig a stratégiának kell szervezeti kötöttségekhez igazodni – a Törvénytervezet kihirdetésének tervezett időpontja álláspontunk szerint elhamarkodott, csak a teljes megújuló KFI és kutatási koncepcióval együtt értelmezhető.

Emellett a Törvénytervezet és a mögötte álló szakpolitikai döntés nem veszi figyelembe, hogy az elmúlt 7 évben a HUN-REN (valamint az azzal a későbbiekben mindig együtt értendő Bölcsésztudományi Kutatóközpont) alapvetően működőképes maradt, a hazai kutatók tudományos mutatói javultak, így az átalakításnak sürgető oka valójában nem volt.

A legfontosabb kritika a Törvénytervezet kapcsolatban, hogy az nem veszi figyelembe a hazai kutatói közösség legnagyobb félelmét, így az igazi pain-point kezeletlen marad: az új kormány feladata az elmúlt 16 év hiányosságainak kezelése: jelen esetben a kutatói életpálya-modell átalakítása, az érdemi központi koncepció nélküli KFI-értéklánc megváltoztatása szükséges. Első lépésben tehát indokolt a magyar KFI-struktúra új alapokra helyezése, a kutatói életpálya-modell rendezése, valamint az új hazai és EU-s forrású állami és magán pályázatok, tudástranszfer-módszerek és innovációs folyamatok rendszerének kialakítása – de legalábbis azok koncepciójának megalkotása és

jogszabályba foglalása. Az MTA és a HUN-REN intézményrendszere egy későbbi időpontban ezeket a szinergiákat kell hogy lekövesse.

Az átalakítás céljai ezért álláspontunk szerint az alábbiak kell hogy legyenek:

1. Az MTA szerepének és méltóságának rehabilitációja.
2. A hazai KFI finanszírozás optimalizálása.
3. A kutatói életpályamodell rendezése.
4. A tudomány önállóságának visszaállítása.

Álláspontunk szerint a Törvénytervezet a fenti célokat bár részben szolgálja, a Kutatóhálózat új irányítási modelljének ismerete nélkül a pontos hatás nem megítélhető, mindhárom egyidejű kezelése nélkül a Törvénytervezet csak részmegoldásokat tartalmaz – így vele szemben a kutatói közösség ellenállása várható.

Álláspontunk szerint az 1-es cél a Törvénytervezet által teljesül, a 2-es és 3-as egyáltalán nem, a 4-esnek pedig kifejezetten árt. Amennyiben ezekkel összefüggésben is vannak várható jogszabály-változások javasoljuk, hogy előbb azok kerüljenek véglegesítésre, az MTA és a HUN-REN szervezeti átalakítása csak azokat kövesse.

4. Vélemény a normaszöveggel kapcsolatban

Bár álláspontunk szerint a koncepció újragondolása és finomítása javasolt, jobbító szándékkal megosztjuk véleményünket a normaszöveg egyes részleteivel kapcsolatban is.

3.§: A bekezdést kiemelten fontosnak tartjuk, lényeges, hogy az MTA és a Kutatóhálózat be legyen vonva az őket közvetlenül érintő jogszabályok, programok és bármilyen intézkedés kialakításába.

5.§: *(2) A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 3. § (1) bekezdés j) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:*

(Az Akadémia közfeladatai a következők:) „j) tudományos programokat és konferenciákat szervez, pályázatokat ír ki, amely pályázatok bírálatát anonim szakértők végzik;”

helyett:

*(Az Akadémia közfeladatai a következők:) „j) tudományos programokat és konferenciákat szervez, pályázatokat ír ki, amely pályázatok bírálatát **a szakterülethez illeszkedő tudományos fokozattal rendelkező** anonim szakértők végzik;”*

- Indoklás: A korábbi (MTA-központú) pályázati rendszerben rendszeres volt az ismerettségi alapon történő bírálati felkérés – sokszor az adott szakterületen járatlan bíráló került kijelölésre. Habár ennek az elkerülése továbbra is nehéz, a potenciálisan elfogult bírálók száma a fenti szövegezéssel szűkíthető.

56.§:

1. észrevétel:

„(5) Az állam tiszteletben tartja az MTA KH és kutatási intézményei tudományos, szervezeti és gazdálkodási önállóságát. Az MTA KH tudományos tevékenységét állami szerv nem irányíthatja, kutatási témák meghatározására és kutatási eredmények közzétételének korlátozására nem utasíthatja. Az állam biztosítja az MTA KH mint sajátos jogállású jogi személy működéséhez szükséges jogszabályi környezetet.”

helyett:

*„(5) Az állam tiszteletben tartja az MTA KH és kutatási intézményei tudományos, szervezeti és gazdálkodási önállóságát. Az MTA KH tudományos tevékenységét ~~állami~~ **kormányzati** szerv nem irányíthatja, kutatási témák meghatározására és kutatási eredmények közzétételének korlátozására nem utasíthatja. Az állam biztosítja az MTA KH mint sajátos jogállású jogi személy működéséhez szükséges jogszabályi környezetet.”*

- Indoklás: Bár az MTA szigorúan véve nem állami szerv, de az egyértelműség kedvéért (illetve az „állami szerv” explicit definíciójának hiánya miatt) javasolt a pontosabb szóhasználat.

2. észrevétel:

„(6) Az állam az MTA KH e törvényben meghatározott közfeladatainak ellátásához szükséges pénzügyi forrásokat a Magyar Tudományos Akadémia költségvetési fejezetében, külön alcímen e célra biztosított fejezeti kezelésű előirányzatból, a 20. § szerinti finanszírozási rendben nyújtja. Az MTA KH költségvetését tartalmazó alcímet érintő átcsoportosításhoz az MTA KH Vezetőtestületének előzetes véleményét ki kell kérni.”

helyett:

„(6) Az állam az MTA KH e törvényben meghatározott közfeladatainak ellátásához szükséges pénzügyi forrásokat a Magyar Tudományos Akadémia költségvetési fejezetében, külön alcímen e célra biztosított fejezeti kezelésű előirányzatból, a 20. § szerinti finanszírozási rendben nyújtja. Az MTA KH költségvetését tartalmazó alcímet érintő átcsoportosítása az MTA KH Vezetőtestületének ~~*előzetes véleményét ki kell kérni*~~ **egyetértésével történhet meg**.”

- Indoklás: A bekezdés az MTA KH-t szakmai szempontból jelentősen alárendelt szerepbe helyezi a tulajdonosi joggyakorlóval szemben, ami bár lehet politikai döntés, de az MTA KH pontos működési modellje, valamint az MTA számára is fennálló új helyzet miatt (tekintettel arra, hogy az MTA új jogszabályi környezethez illeszkedő alapszabálya és ügyrendje nem hatályos, módosított tartalmuk pedig a köztesület számára sem ismert) javasolt átmeneti időszakot meghatározni és az MTA KH pénzügyi önállóságát – de legalábbis pénzügyi tekintetben vett vétójogát – a munkatársak létbizonytalanságának elkerülése érdekében egyelőre fenntartani. Ezért indokoltnak látjuk, hogy az MTA KH Vezetőtestülete pénzügyi-szakmai kérdésekben – egyelőre – egyenrangú legyen, álláspontunk szerint a kutatóhálózat pénzügyi önállóságának átmenet nélküli megszüntetése nem szolgálja a kutatói közösség érdekeit. Javasoljuk, hogy legalább egy évig az MTA KH-nak az őt érintő pénzügyi kérdésekben jóváhagyási kötelezettsége legyen, a kormányzat a tapasztalatok függvényében pedig egy éven belül vizsgálja felül a jogszabály ezen bekezdését.

65. §: *„(1a) c) a miniszter által delegált három fő, akik között legalább egy fő innovációs és gazdasági tapasztalattal rendelkező személy,”*

A fenti bekezdést törölni javasoljuk, valamint az alábbi a bekezdést javasoljuk módosítani:

„(1c) A Vezetőtestület valamennyi ülésének tanácskozási jogú meghívottja az MTA elnöke, akit e jogkörében helyettesíthet az MTA főhivatású választott vezető tisztségviselője, valamint a Fiatal Kutatók Akadémiája által a tagjai közül delegált egy fő.”

helyett:

„(1c) A Vezetőtestület valamennyi ülésének tanácskozási jogú meghívottja az MTA elnöke, akit e jogkörében helyettesíthet az MTA főhivatású választott vezető tisztségviselője, valamint a Fiatal Kutatók Akadémiája által a tagjai közül delegált egy fő**, valamint a miniszter által delegált három fő, akik között legalább egy fő innovációs és gazdasági tapasztalattal rendelkező személy**.”

- Indoklás: A Törvénymódosítás az 56. §-ban maga is meghatározza, hogy az MTA KH tudományos tevékenységének az államtól (avagy javaslatunk szerint: kormányzattól) függetlenül kell működnie. A fenti (1c) bekezdés ezzel szembe megy azzal, hogy a Vezetőtestület közel egyharmadát kormányzati delegáltak teszik ki. Álláspontunk szerint az állam a jogait a közfeladat-finanszírozási szerződés megkötésével megfelelő mértékben gyakorolhatja – ez a pont tehát veszélyezteti az MTA KH tudományos szabadságát – emellett pedig 3 fő juttatásainak biztosításával a költségeket is növeli.
- Megjegyzés: Ezzel összhangban az (1b) is módosítandó.

75. §:

1. észrevétel:

„(2) A Tudományos Tanácsadó Testület tagjai a nemzetközi tudományos élet kiemelkedő tudományos szereplői.”

helyett:

„(2) A Tudományos Tanácsadó Testület tagjai ~~a nemzetközi tudományos élet kiemelkedő tudományos szereplői~~ ***az MTA KH alapszabályában meghatározott tudományos kvalifikációval rendelkező kutatók.”***

- Indoklás: Bár az elvvel egyetértünk, de a „kiemelkedő tudományos szereplő” se felsőbb, se alsóbb rendű jogszabályban nem definiált, rendkívül puha fogalom – ráadásul szakterületenként eltérő. Ebben a formában a fenti pont érdemi

információt ezért nem tartalmaz. Egyetértünk azzal, hogy legyenek minőségi (akár tudománymetriai) elvárások – de azokat az MTA KH-nak (vagy az MTA-nak) saját hatáskörben kell meghatározni.

2. észrevétel:

„(3) A Tudományos Tanácsadó Testület tagjainak legfeljebb egyharmada lehet a kutatási intézmény foglalkoztatottja. A testület tagjaiért a Vezetőtestület döntése alapján a Vezetőtestület elnöke fel. A Tudományos Tanácsadó Testület feladatainak ellátását tudományterületenkénti bizottságokban is előkészítheti. A Tudományos Tanácsadó Testület tagjainak díjazásáról – a Vezetőtestület véleményének kikérése alapján – a Vezetőtestület elnöke dönt.”

Helyett:

„(3) A Tudományos Tanácsadó Testület tagjainak legfeljebb egyharmada lehet a kutatási intézmény foglalkoztatottja. A testület tagjaiért a Vezetőtestület döntése alapján a Vezetőtestület elnöke fel. A Tudományos Tanácsadó Testület feladatainak ellátását tudományterületenkénti bizottságokban is előkészítheti. A Tudományos Tanácsadó Testület tagjainak díjazásáról – a Vezetőtestület véleményének kikérése alapján – a Vezetőtestület elnöke dönt**. A díj havi összege nem haladhatja meg a tárgyév első napján irányadó garantált bérminimum háromszorosát.**”

- Indoklás: A Törvénytervezet szabályozza a Vezetőtestület tagjainak díjazását, más jogszabályok az MTA KH kutatóinak díjazását – a Tudományos Tanácsadó Testület díjazása így viszont felülről nyitott marad. Amennyiben tehát a Vezetőtestület díjazása korlátozott, indokolt, hogy a Tudományos Tanácsadó Testület díjazása is legyen az – javasoltan legyen kisebb, mint a Vezetőtestületé.